

ביאורים

מהדורת אור עזיון

⁵⁹ מדע ההכרחיות - כאשר אדם רואה או שומע משהו, שנובע מדבר אחר, אף על פי שהוא אינו רואה אותו הוא חייב להאמין שהוא קיים, כמו שאומר הפתגם "אין עשן בלי אש" - גם כאשר לא רואים את האש אפשר לדעת שהיא קיימת בגלל העשן. וכך כאשר שומעים קול אדם מאחורי קיר, מוכרח הוא שיש אדם מאחורי אותו הקיר אף על פי שכרגע לא רואים אלא קיר.

⁶⁰ יותר מכך, כאשר אנו רואים בהמה שמכניסה אוכל לתוך פיה ולאחר פרק זמן היא מוציאה פסולת, ברור הוא שפעלו כאן ארבעה כוחות שבלעדיהם הבהמה אינה יכולה לאכול ולהוציא פסולת, ואלו הם: א. הכח המושך את האוכל פנימה. ב. הכח המחזיק את האוכל עד שהוא מתעכל. ג. הכח המעכל את המזון ומעבד אותו. ד. הכח הפולט את הפסולת החוצה. מכיון שכוחות אלו הכרחיים להשלמת תהליך האכילה ועיבוד המזון, כאשר רואים את תוצאות התהליך מוכרחים להאמין בקיומם.

⁶¹ ישנם מקרים בהם נצטרך להמציא תיאוריה על מנת לפרש דברים שאנו רואים במציאות, למשל אנו רואים שהירח עולה ושוקע בזמנים שונים ביום ובלילה, לפעמים נע במסלול קצר ולפעמים במסלול ארוך, והוא עובר בעשרים ושמונה תחנות ברקיע, אך לפעמים הוא מגיע מהר ולפעמים לאט, ואם היתה לו רק צורת תנועה אחת הוא לא היה יכול לשנות את מסלולו. העובדה שהירח עובר במסלולים שונים מלמדת שמופעלים עליו הרבה כוחות, זאת אומרת שהוא אינו מושפע מגלגל אחד בלבד אלא מכמה גלגלים. אל החישוב הזה נוכל להגיע רק על ידי מלאכת ההנדסה. מלאכת ההנדסה מורה לנו תחילה את הנקודות וקווים, ולאחר מכן את התבניות המורכבות יותר - משולש, מרובע, עיגול וכו', ובהמשך מלמדת אותנו לבנות משפטים ולבדוק אלו מהם אמיתיים ואלו מוטעים. על ידי המלאכה הזאת אנו יכולים לדעת איך הגלגלים נראים אף על פי שהם נמצאים במרחק עצום מאיתנו.

⁶² על ידי המומחיות במלאכת ההנדסה (מה הבעיה עם זה, זו הכוונה) אנו יודעים שתנועת הירח מורכבת מארבע תנועות, ואנו חייבים להאמין שהתנועות האלו באמת מתבצעות כך על ידי הגלגלים, מפני שאין לירח אפשרות אחרת להסתובב כך.

לב הדברים

התחושה שלנו תמיד נותנת מקום רב יותר למציאות שניצבת מול עינינו. מה שרוקק מהעין רחוק מהלב, ואת המסקנות השכליות שאפשר להסיק ממה שעיינינו רואות - אנו נוטים לזנוח. המציאות החושית ניצבת במלוא עצמתה כנגדנו ומושכת אותנו חזק. הדמיון, שבו עסקנו אתמול, מרחיב ומעצים את המציאות ונותן לה חיווק נוסף. לדוגמה - אדם יכול לנסוע במהירות מופרזת למרות שהוא יודע שהדבר מסוכן, אך לעיתים סרטון קצרצר שבו ייחשף למראות קשים ישנה את צורת נהיגתו בצורה דרסטית.

כנגד המציאות הנגלית עומד השכל - ההיגיון. ההיגיון מלמד אותנו להביט אל עומק התהליכים ולהבין שמאחורי מה שאנו רואים מסתתרים גורמים נוספים.

השכל אינו 'צועק' את דברו. כדי להשתמש בו נדרש עמל של חשיבה וניתוח, ובלא שנתאמץ אנו עלולים לפספס את המידע שהוא נותן לנו. לכן נדמה שמה שאנו רואים בעיניים זו האמת המוחלטת ביותר. לעומת זאת, דבר שאיננו רואים - מציאותו מוטלת בספק.

מצד האמת - אין הבדל גדול. גם מה שאנו רואים בעיניים יכול להתברר כאחיות עיניים, וגם מה שהוכחנו בשכלנו יכול להתברר כטעות. כפי שכתבנו לעיל (ראה יום - ט' אדר א'), כל הכוחות שיש בנו המספקים לנו מידע - הן החושים והן ההיגיון - הם מאת הקב"ה, ועלינו להשתמש בהם ולסמוך עליהם. זהו תפקידו של האדם - להצליח להתעלות מה'רעש' שמחוללת המציאות ולהקשיב לקולו הפנימי שלוחש על לבו.

מדוע המציאות חזקה יותר מהשכל?

הרב קוק, בספרו אורות הקודש, מסביר שלאדם יש נטייה לחשוב שהחומר הוא ממש ואילו הקודש, העולם הרוחני, חסר מציאות [אורות הקודש ב עמוד שח]. בדרך דומה אפשר להסביר גם כאן - לאדם קשה להתרומם מהמציאות החומרית. מציאות זו הוא מכיר היטב, מלידתו. הוא חש בה בשיא העצמה. לעומת זאת, העולם הרוחני הולך ומתפתח באדם עם בגרותו. עולם זה נדמה לו שברירי, בלא חוקים יציבים.

הרב קוק מלמד אותנו שההפך הוא הנכון. עולם החומר הוא בר שינוי. לעומת זאת - העולם השכלי, הרוחני - חזק ונצחי יותר. ככול שאנו עולים לעולם רוחני גבוה יותר, כך מציאותו קרובה יותר לבורא עולם - מקור החיים, ויציבותו וממשיותו מתחזקת.

הראיות מן המדע

⁵⁹ אבל ההכרחיים מהמדעים פאָשר ישיג חושנו בדברים אחרים עמו, אנו חייבים שִנְאָמִין בהם כלם בין שיהיו מֵעַט או הרבה, מִפְּנֵי שְׁלֹא הַתְקִים הַמוּחֵשׁ הוּא כִּי אִם בְּהֵם וְאֶפְשֶׁר שִׁיְהִי אֶחָד וְאֶפְשֶׁר שִׁיְהִיו שְׁנַיִם או שלשה או ארבעה או יותר מִזֶּה וְאֶפְלוּ הַגִּיעוּ אֶל מֵה שֶׁהִגִּיעוּ, מִפְּנֵי שְׂאֵי אֶפְשֶׁר בְּלִתִּי הַמוּחֵשׁ הוּא וְאֵי אֶפְשֶׁר בְּלַעֲדֵיהֶם כְּלָם. וְהָאֶחָד מֵהֶם כִּי כִּשְׁאֲנַחְנוּ רֹאִים עֵשֶׁן שִנְאָמִין מְצִיאֹת הָאֵשׁ בְּמְצִיאֹת הָעֵשָׁן, כִּי לֹא יִתֵּם⁶⁰ זֶה כִּי אִם בְּזֶה. וְכֵן כִּפְּאֶשֶׁר נִשְׁמַע קוֹל אֶדָם מֵאֲחֹרֵי הַפְּרָגוֹד או מֵאֲחֹרֵי הַכְּתָל, אֲנַחְנוּ חֲיִבִּים שִנְאָמִין בְּמְצִיאֹתוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֹא יִהְיֶה קוֹל אֶדָם כִּי אִם מֵאֶדָם נִמְצָא. ⁶⁰אָבֵל מֵה שִׁיּוֹסִיף עַל הָאֶחָד כְּמוֹ שְׁאֲנוּ רֹאִים הַמְּזוּן וְכִנְס בְּטָן בְּעַל חֵי מְגִשֶׁם וְתִצָּא הַפְּסֻלָּת מִמֶּנּוּ; וְאִם לֹא נֹאמִין בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים לֹא יִשְׁלַם מֵה שֶׁהִשִּׁיגוּ חוֹשִׁינוּ, וְהוּא שִׁישׁ בְּהֵם כִּחַ מוֹשֵׁף הַמְּזוּן לִפְנֵים וְכִחַ מְחִזֵּק בּוֹ עַד שִׁיתְבַּשֵּׁל⁶¹, וְכִחַ שִׁמְעֵפֶל אוֹתוֹ, וְכִחַ דּוֹחָה פְּסֻלָּתוֹ בּוֹ נְדָחָה חוּץ. וְכִפְּאֶשֶׁר יִהְיֶה הַמוּחֵשׁ לֹא יִתֵּם כִּי אִם בְּאֵלּוּ הָאַרְבָּעָה צְרִיף שִנְאָמִין שְׁאֲרַבְעָתֶם אָמַת. ⁶¹וְאֶפְשֶׁר שְׁלֹא תִשְׁלַם לָנוּ אֲמוּנָת מֵה שִנְאָמִין עַד שִנְחַדֵּשׁ לוֹ מְלֵאכָה שִׁתְאָמְתוּהוּ לָנוּ, וְאֶפְשֶׁר שִנְצַטְרֵף לְמֵלָאכּוֹת רְבוֹת, וְכִפְּאֶשֶׁר יִתְאָמַת שֶׁהַדְּבָר הוּא הַמוּחֵשׁ נִתְּלָה בְּהֵם אֲנוּ חֲיִבִּים שִנְחַשְׁבֵּב אוֹתָם כְּלָם אָמַת עַד שִׁיתְקִים הַמוּחֵשׁ הוּא. וְזֶה כִּפְּאֶשֶׁר נִרְאָה הֵיִרַח מֵאִיר עַל הָאָרֶץ וְהוּא בָּא בְּעֵתִים שׁוֹנִים מִיּוֹם וּמִלֵּילָה, וְעַם זֶה הוֹלֵךְ הַלִּיכָה אֶרְפָּה וְהַלִּיכָה קְצָרָה, כִּפְּאֶשֶׁר יִקְצַר עֵתִים לְהִגִּיעַ אֶל אַחַת הַמְּחֻנּוֹת הַשְּׁמֹנֶה וְעוֹשְׂרִים אֶשֶׁר הַשְּׁגוּמִים וְקָרָאנוּ לָהֶם שְׁמוֹת, וְיִמְשֹׁף עֵתִים וְיַעֲבֹר אוֹתָם. וְעַם זֶה אֲנוּ רֹאִים אוֹתוֹ פְּעַם הוֹלֵךְ בְּנֶגֶב וּפְעַם בְּצִפּוֹן, וְנִדְעַ מִזֶּה כִּי אִם הִיְתָה לוֹ תְנוּעָה אַחַת בְּלִבָּד לֹא הִיְתָה מִתְחַלְפֹּת הַלִּיכָתוֹ וְרַחְבּוֹ. וְרֹאֲתוֹ הַתְּחַלְפּוֹתוֹ מְחִיב שִׁישׁ לוֹ תְנוּעוֹת רְבוֹת, וְשֶׁהַתְנוּעוֹת הַרְבוֹת לֹא תִהְיֶינָה כִּי אִם מְגִשְׁמִים רְבִים⁶², מִפְּנֵי שֶׁהַגִּשֶׁם הָאֶחָד לֹא יִנוּעַ בְּעַת אַחַת שְׁתֵּי תְנוּעוֹת מִתְחַלְפּוֹת⁶³, כִּל שֶׁכֵּן שְׁלֹשׁ או אַרְבַּע. וְשֶׁהַגִּשְׁמִים הַרְבִּים הַשְּׁוִים בְּצִוְרָתָם פּוֹסְקִים קְצָתֶם אֶת קְצָתָם⁶⁴, וְלִכְּן הַתְנוּעוֹת יִחְסְרוּ קְצָתָם מְקְצָתָם או יִסִּיפוּ עָלָיו, וְשִׁזָּה לֹא יִתְאָמַת לָנוּ כִּי אִם כְּמֵלָאכְתָּה שֶׁעוֹר שִנְקָרָא הַנְּדָסָה. וְהִיא תִרְאָה אוֹתָם לָנוּ נְכֻסִים בְּצוּרָה עַל דְּרָף הַהַרְכָּבָה, אַחַר שִנְעַמֵּד עַל הַפְּשׁוֹט מֵהֶם וְהִתְעַסְקֵנוּ לְדַעַת הַצּוּרוֹת הַפְּשׁוּטוֹת, אַחַר הַנְּקֻדּוֹת וְהַקְּוִים, עַד שִׁיִּדְעֵנוּ הַצּוּרָה הַמְּשֻׁלְשֶׁת וְהַמְּרַבְעַת וְהַעֲגֻלָּה וְהַנְּכַנְסֶת וְהַפְּשׁוּטָה וְהַפּוֹסְקָת, עַד שֶׁהִגַּעְנוּ לִידְעַת הַצּוּרָה הַפּוֹסְקָת וְהַמְּתַבְרֵר מִחֻלְקִיָּה, וְהוּא שִׁמְתַבְטֵל, עַד שִׁיִּדְעֵנוּ כִּי צוּרוֹת הַגִּלְגָּלִים כְּדוּרִיּוֹת או עֲגֻלוֹת וּמְקְצָתָם בְּתוֹךְ קְצָתָם. ⁶²וְבִהַשְׁלָמַת הַמְּלֵאכּוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּרַר לָנוּ כִּי הַלִּיכַת הֵיִרַח מְרַקֵּב מֵאַרְבָּעָה תְנוּעוֹת, וְצְרִיף שִנְאָמִין כִּי אֵלֶּה הַמְּלֵאכּוֹת אָמַת, מִפְּנֵי שְׁלֹא תִתֵּם לָנוּ אֲמוּנָת הַתְּחַלְפּוֹת הַלִּיכָתוֹ עַל הַחֹק הַטְּבָעִי⁶³ כִּי אִם בְּהֵם.

שִׁיְהִיו - המסקנות הנובעות מן החוש. לא יתם - לא תיתכן השלמת מציאותם. שִׁיתְבַּשֵּׁל - יתעכל. מְגִשְׁמִים רְבִים - מושפע מכמה גורמים וכוחות. מִתְחַלְפּוֹת - שונות. פּוֹסְקִים קְצָתָם אֶת קְצָתָם - מפסיקים ומתגברים זה על זה. עַל הַחֹק הַטְּבָעִי - בדרך הטבע.